

Till Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOM

Släktforskarföreningen DIS yttrande över betänkandet ”Häriifrån till evigheten – En långsiktig arkivpolitik för förvaltning och kulturarv”, SOU 2019:58

Ert Dnr Ku2019/02112/KL

Om Föreningen för datorhjälp i släktforskningen - DIS

Föreningen DIS är en ideell förening som är rikstäckande och som främst vänder sig till släktforskare med intressen i Sverige. Vi har ungefär 21 000 medlemmar i Sverige och dessutom flera hundra medlemmar utomlands. Föreningen bildades 1980 och har som idé att tillhandahålla släktforskar- och datorstöd för medlemmarna i samverkan med arkiv och andra släktforskarorganisationer. Föreningen är Sveriges största släktforskarförening.

Dis Arkiv är en arkivservice som ingår i medlemskapet i DIS. Det innebär att man kan deponera sitt släktforskmateriale lagrat på datamedia, exempelvis ett usb-minne eller en CD-skiva. Syftet är att säkra släktforskningsmateriale som kanske annars går förlorat, och att nu och i framtiden erbjuda tillgång till materialet till andra släktforskare med anknytning till materialet som överlåtits. När och på vilket sätt materialet får disponeras bestäms givaren själv genom ett avtal med DIS.

Disbyt är en databas som ger DIS-medlemmarna möjlighet att söka efter sina förfäder. Databasen innehåller 40 miljoner poster (personer)! Disbyt är uppbyggd av medlemmar, som har skickat in utdrag från sina släktforskarprogram. Varje post innehåller uppgift om namn, församling och årtal för händelser som född, gift och död, eller annan händelse.

DIS har tagit fram och bearbetat digitala kartor som vi säljer, både för den kartintresserade och för användning i Disgen. DIS är nog den organisation som bäst har utnyttjat öppet arkiv hos Lantmäteriet och Krigsarkivet. Hittills har ett 10-tal kartserier bearbetats.

Generella synpunkter på remissen

Fortsatt digitalisering av den del av kulturarvet som arkiven representerar är från släktforskningens synpunkt angelägen. Det är väsentligt att Riksarkivet får det föreslagna uppdraget att ta fram erforderligt ekonomiskt underlag och får resurser för detta arbete. Vi vill framhålla att inte bara Riksarkivets eget utan också andra myndigheters materiale liksom olika enskilda arkiv måste innefattas i beräkningarna och att dessa måste avse inte bara själva digitaliseringen utan även vad som behövs för att ordna, förteckna, utveckla söksystem för och lagra det digitaliserade materialet.

I avvaktan på resultat av Riksarkivets uppdrag är det nödvändigt att omedelbart förstärka myndighetens anslag så att digitaliseringen kan fortgå och den digitala forskarsalen förses med nytt material. Detta – liksom strategiska beslut i fråga om bevarandet av analogt material - måste planeras i kontakt med olika intressenter som släktforskar- och hembygdsrörelserna. Riksarkivets Digitiseringscentrum i Fränsta bör ges möjlighet utföra arbeten också från ideella föreningar.

Vi hälsar med tillfredsställelse den syn på arkiven som kommer till uttryck i den föreslagna Arkivlagens 2 § och kommentarerna till den: att arkiven är en del av kulturarvet och att detta gäller alla arkiv, såväl offentliga som enskilda. Denna helhetssyn är väsentlig när det gäller frågor av intresse för släktforskning, hembygdsforskning och andra besläktade områden.

Utredningen konstaterar att det finns brister i särskilt mindre kommuners hantering av sina arkiv – något som kan vitsordas från släktforskarhåll.

Det är bra att det kommer regler omkring enskilda arkiv. Det går dock inte att ha tvingande regler om arkivering av sådana arkiv. En särskild svårighet är om avståndet mellan arkivägare och arkivlokal blir för stort. Dessutom brukar arkiven vara ovilliga till återlån t ex för någon studiecirkel. Kanske borde kommunarkiven ta emot enskilda arkiv för deposition? Arkivägarna skulle nog också vara mera intresserade av att lämna ifrån sig sina arkiv om de kunde få en digital kopia – helst utan avgift.

Kapitel 6, Myndigheternas arkivbildning och arkivförvaltning

6.4.2

Under en lång tid har släktforskarörelsen arbetat för att försöka åstadkomma att folkbokföringsdatabasen skulle arkiveras exempelvis vart femte år. Tyvärr har detta fortfarande inte blivit av. Det är stor risk i framtiden att man inte kommer åt folkbokföringen efter 1990.

Det borde stämma till eftertanke att det för tiden 1680–1990 i regel går alldeles utmärkt att släktforska, men att det för tiden efter 1990 föreligger betydande svårigheter på grund av bristande arkiveringsrutiner hos berörda myndigheter.

Detta illustrerar ett stort arkivproblem, nämligen att det inte finns någon fungerande arkiveringsrutin för digitala databaser som åjourförs. Det lär inte finnas tvingande regler i nuvarande arkivlag att också åjourförda databaser är allmänna handlingar som ingår i myndighetens arkiv och ska arkiveras digitalt enligt fastställd plan. Det är mycket viktigt att alla allmänna handlingar ska arkiveras på sådant sätt att de finns kvar i framtiden. Det bör därför finnas tvingande regler om detta i nya Arkivlagen.

Givetvis kan inte ”allt” sparas men en rutin där kopior av väsentliga databaser sparas i ett arkivsäkert format med jämna mellanrum, exempelvis årligen eller vart 3:e år, borde vara ekonomiskt och arkivmässigt rimligt att införa.

I samband med vårt arbete med Lantmäteriets kartor har vi observerat att det också där finns flera åjourförda databaser. När man digitaliserade fastighetsregisterkartorna, vilka visar fastighetsindelningen, införde man att man för varje punkt på kartan skulle ange också en tidskoordinat. Tanken var att man skulle kunna rita upp en registerkarta för vilken tidpunkt som helst. Tyvärr visade det sig att det inte fungerade i praktiken.

Hittills har Lantmäteriet tagit ut kopior ur den digitala registerkartan (DRK) vart femte år och dessa bevaras hos Kungliga biblioteket. Det sker däremot inget bevarande av fastighets-

indelningen i tätorterna. Detta är alltså inte fråga om arkivering enligt Arkivlagen. Man kommer i framtiden inte att kunna klara ut historiska fastighetsgränser med mera i tätorterna. Rimligen borde Lantmäteriet vara tvunget att arkivera denna databas som allmän handling enligt nya Arkivlagen.

Från näringslivet föreligger många anekdoter om ambitiösa rutiner för säkerhetskopiering som följts till punkt och pricka, men som efter katastrofalt datorhaveri visat sig inte fungera, eftersom ingen säkerställt att säkerhetskopiorna verkligen var läsbara. Traditionell arkivering av pappershandlingar har givetvis inte detta problem, men när det gäller arkivering av databaser blir problemet desto större. Kanske borde nya Arkivförordningen, i samband med utredningens resonemang och förslag i 6.4.3, stadga något om att säkerställa läsbarheten och användbarheten hos det arkiverade materialet. Vi arkiverar ju inte för nuet utan för framtiden, många hundra år in i framtiden.

Kapitel 10, Stödjande och främjande av enskilda arkivsektorn

10.5.2

Det är viktigt att Riksarkivet i arbetet med rådgivning, förvärv och främjande samarbetar med intressenter inom den enskilda sektorn. Samarbetsrådet bör därför utökas för att representera fler intressen än idag. Stora användargrupper som släktforskare och hembygdsforskare är idag inte representerade, vilket resulterar i ett underskott av viktig kunskap om de enskilda arkivens utveckling och användning.

Kapitel 13, Riksarkivets omgivning och interna organisation

13.5.3

Det är viktigt att det ges tillgång till arkivinstitutioner över hela landet. Vi oroas därför av förslaget att landsarkivens lokalisering inte längre ska framgå av Riksarkivets instruktion. En instruktion innebärande att Riksarkivet ska bedriva verksamheter på de orter som motiveras av myndigheternas uppgifter, öppnar för minskad regional närvaro av ekonomiska skäl.

Kapitel 15, Informationsspridning om arkivområdet

15.3.2

Vi ser mycket positivt på utredningens förslag när det den nationella arkivdatabasen (NAD). Denna är av väsentlig betydelse för att olika intresserade, inte minst släktforskare, ska kunna identifiera, få en överblick över och ytterst söka i olika slags arkiv. Det finns i dag brister när det gäller redovisning av och sökmöjligheter i myndigheters bidrag till NAD, och dessa måste rättas till.

Framför allt måste NAD utvecklas till att omfatta alla slags både offentliga och enskilda arkiv. Som utredningen föreslår bör Riksarkivet i sin instruktion åläggas att verka för största möjliga anslutning till NAD, och som grund för det fortsatta arbetet bör myndigheten göra en inventering av i första hand olika slag av enskilda arkiv. Det är mycket viktigt att Riksarkivet får ekonomiska och personella resurser till arbetet med NAD, eftersom detta i dagens situation inte kan prioriteras på det önskvärda sättet.

Det vore värdefullt om det i NAD kunde redovisas var på nätet olika digitala kopior kan återfinnas.

Om föreningens yttrande

Beslut i detta ärende har fattats av ordföranden Daniel Berglund, Västra Frölunda. Yttrandet har skrivits av Karl-Ingvar Ångström, Härnösand.

Daniel Berglund
Ordförande

Kopia till
Sveriges Släktforskarförbund